

ROK 1989 – ČAPÍ ROK V ČR

Year 1989 – stork's year in the Czech republic

Bohumil Rejman

Skupina pro výzkum, ochranu a evidenci čápa bílého v ČR, založená v roce 1981, sčítá a sleduje hnízdící páry každoročně. Získává tak pomocí husté zpravodajské sítě ze všech krajů České republiky velmi přesná a podrobná data. Vždyť čáp bílý je velmi atraktivním ptákem, který se těší velké pozornosti celé naší veřejnosti.

Dík krajským koordinátorům (Beneda, Fiala, Folk, Jung, Kacháček, Theiner, Vondráček, Rejman), pro které pracuje velké množství okresních, oblastních, úsekových i místních zpravodajů, každým rokem se dovídáme, jak to vlastně s našimi čápy vypadá.

V tabulce (viz níže), kde jsou uvedeny výsledky stavů čápa bílého od roku 1984 v České republice (poslední v pořadí čtvrté mezinárodní sčítání čápa bílého v Evropě), pozorujeme zpočátku citelný, později pravidelný pokles v počtu fyzicky existujících čápích hnízd. Naproti tomu obsazenost hnízd čápími páry zaznamenává sice malé, ale pravidelné kolísání v počtu obsazených hnízd párem. Největší rozdíly však pozorujeme v počtu vyhlých resp. vyvedených mláďat.

Všechna tato data jsou ovlivněna četnými faktory, většinou nepříznivými (nepříznivé podmínky v zimovištích, velké ztráty na migračních cestách, špatné povětrnostní a s nimi spojené potravní podmínky během hnízdění, četné boje o hnízda, rušení hnízdění ličými čápy ostatních párů a pod.).

Proto není divu, že některý rok jsou přírůstky čápích mláďat o několik stovek nižší, než tomu bylo v roce minulém.

Stane-li se v některém roce, že většina rozhodujících faktorů

pro hnízdění čápů je příznivá, mluvíme pak "o čapím roce". Němci takovému roku říkají "Storchejahr". Takovým příznivým rokem byl právě rok 1989. Ze 689 obsazených hnízd čapími páry byla vyvedena na 594 hnízdech mláďata v počtu 1716 kusů. To je v průběhu pozorovaných šesti roků opravdový rekord, přihlédneme-li k ostatním evidovaným výsledkům roků minulých. Z takto získaných dat se dozvídáme mnoho jiných zajímavých údajů. O některých se chci jen ve zkratce zmínit.

Počet fyzicky existujících hnízd se stabilizoval na 915 hnízd z počátečního počtu z roku 1984, který činil 1007 hnízd.

Rok od roku počet hnízd klesá, ovšem jen nepatrně, takže tyto výkyvy v počtu jsou zanedbatelné.

Tabulka

Stavy čapích hnízd a hnízdících párů čápa bílého (*Ciconia ciconia*) v období roku 1984 až 1989 v ČR a počty vyvedených a uhynulých mláďat.

Legenda:

- H - počet fyzicky existujících hnízd
 HPa - počet hnízd obsazených čapím párem
 HPm - počet hnízd obsazených párem s mláďaty
 JZG - počet vyvedených mláďat
 JZa - průměrný počet mláďat na jedno hnízdo obsazené párem
 JZm - průměrný počet mláďat na jedno obsazené párem s mláďaty
 StD - průměrný počet obsazených hnízd na 100 km²
 Jt - počet uhynulých mláďat na hnízdě

Chart:

The numbers of nests and breeding pairs of White Stork (*Ciconia ciconia*) in 1984 - 89 in the Czech Republic and the numbers of leaded and perished youngs.
 H-number existing nests; HPa-number occupied nests by Stork's pair;
 HPm-number occupied nests by pair with youngs; JZG-number of leaded youngs; JZa-average number of youngs in one occupied nests by pair; JZm-average number of youngs in one occupied nests with youngs; StD-average number occupied nests on 100 km²; Jt-number of perished youngs at nest.

Rok	H	HPa	HPm	JZG	JZa	JZm	StD	Jt
1984	1007	648	485	1285	2,0	2,6	0,8	138
1985	940	594	439	1163	1,9	2,6	0,8	129
1986	919	607	450	1058	1,7	2,4	0,8	179

Pokračování tabulky:

Rok	H	HPa	HPm	JZG	JZa	JZm	StD	Jt
1987	929	606	507	1424	2,3	2,8	0,8	112
1988	925	613	480	1472	2,4	3,1	0,8	61
1989	915	689	594	1716	2,5	2,9	0,9	96

Čapí páry se evidentně stěhují z jižních poloh naší České republiky na sever. Nejmarkantnější je posun párů z jižní Moravy na sever do okresů Nový Jičín, Frýdek-Místek, Vsetín, Opava, Ostrava a Karviná.

Je tu předpoklad, že čápům vadí rekultivace zemědělských ploch, intenzivní a velkoplošné hospodaření, provázené nadměrnou chemizací a škodlivé postřiky. Volí raději znečištěné ovzduší oxidy, prachem a sazemí před chemosterilanty a organofosfáty.

Na základě četných pozorování můžeme přesně zjišťovat počty uhynulých mláďat. Pokud se jedná o příčiny vzniklé nehodovostí, tj. nárazy do drátů el. nebo telekomunikačního vedení, pády do vysokých komínů, chycení do želez či dokonce zastřelení, známe důvody úhynu a můžeme zasahovat. Horší je zjišťování příčin při úhynu mláďat na hnízdě. Prokázat přesnou diagnózu je většinou nemožné, poněvadž uhynulá mláďata nám žádné veterinární zařízení k vyšetření nepřijme.

Mnohým příčinám, majícím za následek zmrzačení nebo dokonce uhynutí čapích mláďat můžeme dokonce pravidelnými kontrolami hnízd předejít. Mám na mysli hlavně zaškrcené nohy čapích mláďat různými motouzy nebo dráty, zavlečenými na hnízdo s hnízdním materiálem, který z okolí přinášíjí adultní ptáci.

Na základě akce: Projekt - čáp bílý (Projekt-White Stork), kterou vyhlásila ICBP v Cambridge a do které se zapojila i naše skupina (spočívá v důsledné kontrole čapích hnízd, snůšek a mláďat, v důsledné ochraně čapích hnízd a životního prostředí čápů) jsou i u nás první výsledky patrné. Likvidace čapích hnízd je minimální, za každé demolované hnízdo je předem postaveno hnízdo náhradní. Bohužel dosud marně bojujeme proti devastování a ničení životního prostředí našich čápů.

Pokud budou existovat podniky jako Agropodnik, Agrostav a Slovaik, Oblastní meliorační správy a pod., které pro své výrobní kapacity a zachování vlastní existence si nejen vyhledávají, ale dokonce vymýšlejí různé akce, donedávna dokonce přikazované našim zemědělským družstvům, bude životní prostředí našich čápů stále ohroženo.

Velmi prospěšný je zákrok ICBP v místech, kudy čápi migrují nebo přezimují. Jsou vydávány osvětové letáky, přední ornitologičtí pracovníci navštěvují ohrožená místa, zvláště v Africe, kde hynou čápi po stovkách a vyjednávají s místními hodnotáři a náčelníky, aby upustili od jejich lovů.

Je s podivem, že dřívější ministerstvo kultury, nynější ministerstvo životního prostředí o celé této akci neví, nebo dělá, že nic neví?

Podle dohody na prvním mezinárodním symposiu o ochraně čápa bílého ve Walsrode v NSR v roce 1985 dostávají všechna ministerstva tohoto druhu všech států propagační i metodické materiály, podle kterých by měly ve svých zemích podle svých specifických podmínek ochranu čápů organizovat.

To se prozatím v ČSFR neděje.

Takže se zdá, že naše skupina a její činnost je jedinou, vpravdě jakousi soukromou iniciativou bojující o zachování existence našich čápů.

Ti se zatím poznenáhlu vytrácejí z jihočeských a jihomoravských niv a hnízdí v pánvi ostravsko-karvínské. Nejsou sice ideálně bílí, ale zdá se, že jsou spokojeni. Nic jim tam zřejmě nechybí a hlavně tu zatím nalézají bohatou potravní základnu. Místo stromu poslouží ke stavbě hnízda opuštěný komín.

Všechno to, co bylo shora řečeno o problematice čápi populace v historických zemích nezastíní jednu velmi důležitou okolnost. Zatím co na celém světě čápů bílých ubývá, u nás zatím jsou. Díky úsilí mnoha našich ornitologických pracovníků, ochranářských institucí a organizací, členům ČSOP, kteří dohlížejí na to, aby nejen čápi hnízda, ale i životní prostředí čápů nebyla devastována a ničena, čapích párů hnízdících v České republice každým rokem

mírně přibývá. A to je dobře, neboť čáp bílý je přísným indikátorem zdravého životního prostředí. Tam kde vydrží čáp bílý, má šanci přežít i Homo sapiens.

Key words: White Stork; activities of Group for investigation, protection and filing of White Stork in the Czech Republic; results of monitoring nests in 1984 - 89; the protection of Storks nests.

Adresa autora: Bohumil Rejman
P.Robesona 756
570 01 Litomyšl